

Kommersant: Dokonce i 75 let po válce zůstává neznámý osud dvou milionů sovětských zajatců

- CZ24 News | 19. dubna 2020

RUSKO/NĚMECKO: Dokonce i 75 let po válce zůstává neznámý osud dvou milionů sovětských zajatců, upozornil ruský list Kommersant. "Nepátrají po nich ani vdovy, ani děti, ale vnuci a právnické. Je to bolest, kterou je stále cítit," řekl listu Kommersant Viktor Tumarkin z nevládní organizace Memorial, která svého času spustila první databázi s údaji o zajatých vojácích.

Moskvanka Irina Kovaljovová o rodině své babičky moc nevěděla, dokud nemusela začít hledat dokumenty potvrzující právo na hrob na jednom z moskevských hřbitovů. "Babička zemřela v roce, kdy jsem se narodila. Od matky jsem slyšela, že měla dva bratry, Veniamina a Leonida," vypráví osmačtyřicetiletá Irina. Veniamin se stal nezvěstným během bojů o Stalingrad. Po druhém bratrovi zbylo jen jméno a výstraha. "O Leonidovi babička nikdy nikomu nic neříkala a rozhovor hned utnula. Máma si dokonce myslela, že spáchal nějaký zločin," dodala.

Záhadu rozluštila za pomoci ruských a německých databází: rudoarmějce Leonid Solovjov z 650. střeleckého pluku padl 9. května 1942 do zajetí během obrany Kerče. Dostal se do zajateckého tábora 326 na západě Německa jako číslo 62681 s přípisem "hodí se na lehčí práci". Ale razítko v podobě kříže v horním pravém rohu kartičky, vyplněné inkoustovou tužkou, znamenalo, že vězeň zemřel.

Jeden ze sovětských důstojníků, který se dostal do stejného tábora v roce 1943, vzpomínal na mimořádnou krutost zařízení, kde sověští zajatci byli zbaveni veškerých práv a přežívali v nesnesitelných podmínkách – o hladu, v mrazu; byli ponižováni, mučeni a zabíjeni.

Leonid Solovjov podle kartičky zemřel 9. října 1942. "O tom, že zahynul v táboře pro válečné zajatce, se jeho otec (můj praděd) a sestra (moje babička) nedozvěděli," řekla Irina Kovaljovová. "Teď mohu přijet k pradědovu hrobu a říct: tvůj syn zemřel v německém zajetí za nás za všechny, jsme na něj hrdí!"

Zachovaná kartička a pár fotografií z dětství představují veškerou památku na Leonida. Irina doufá, že se jednou dozví víc: kvůli synům – aby se o válce nedozvídali jen z dějepisu, ale i z rodinné historie.

Zajateckým tábořem Stalag 326 podle odhadů prošlo od 300.000 po dva miliony sovětských vojáků. Kilometr od tábora vznikl první památník sovětským zajatcům. Týden před koncem války si jej sami postavili.

Na diskusních fórech a internetových stránkách o válečné historii jsou desítky podobných příběhů. Pátrají příbuzní, genealogové, amatéři i historici.

"Osud válečných zajatců po dlouhá léta nebyl prioritou ani v Sovětském svazu, ani v Německu," říká ředitel Ruského státního vojenského archivu RGVA Vladimir Tarasov. "V Sovětském svazu byli zajatci dokonce považováni bezmála za zrádce bez ohledu na okolnosti zajetí."

Problém začal historiky a veřejnost zajímat až v 90. letech. Tři čtvrtě století po válce, kdy příbuzní

řekli vše, co mohli či stačili, zůstávají archivy hlavním zdrojem informací. RGVA každý rok dostává tisíce dotazů souvisejících se zajatci. Ale o některých se žádné dokumenty nedochovaly.

Historici odhadují, že za války bylo zajato 5,7 milionu sovětských vojáků a důstojníků. Osud asi dvou milionů zůstává neznámý. Kolik z nich bez stopy zahynulo cestou do tábora a při práci? Kolik přežilo a nevrátilo se domů?

V Sasku, kde bylo hodně táborů, se podařilo dát dohromady databázi čítající skoro 900.000 sovětských zajatců, než v roce 2014 výzkum de fakticky zamrzl. O dva roky později se nadšencům z řad diplomatů a historiků podařil průlom: 22. června 2016 vyšlo společné prohlášení ministrů zahraničí o odhodlání vrátit jména sovětským a německým zajatcům.

Plnění tohoto úkolu postupuje pomalu. Podle Tarasova to každým rokem bude těžší a zjistit údaje o všech "nezvěstných" se nikdy nepovede. Dodnes citlivou otázkou zůstává osud těch, kteří zůstali na Západě. "Někteří tvrdí, že to byl až milion lidí, ale to lze taky ověřit už jen podle archivů," vysvětluje Tarasov.

"Navzdory populárnímu přesvědčení trest nepostihl všechny zajatce, kteří se vrátili do vlasti. Někdo s čistým svědomím mohl jít do práce, ale taky se mohl dostat z německého do sovětského tábora. Kolik jich bylo, to už nikdo nezjistí," míní německý historik Matthias Uhl.

V rámci projektu se německá strana chystala v dubnu předat Rusku údaje o přibližně půl milionu zajatců z archivu wehrmachtu, ale pandemie vše zkomplikovala.